

ТОВ "Видавничий дім "Гельветика"
вул. Інглєзі, 6/1, м. Одєса, Україна, 65101
+38 (063) 121 39 75
journal@economyandsociety.in.ua
www.economyandsociety.in.ua

**ЕКОНОМІКА
та СУСПІЛЬСТВО**

Сертифікат

Видано **Томашук Інні Вікторівні**, доктору філософії з економіки, старшому викладачеві; **Томашук Ірині Олегівні**, аспірантці відділу фінансово-кредитної та податкової політики, що статтю на тему «Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки» розміщено в електронному науковому фаховому виданні «Економіка та суспільство» Випуск № 39/2022 (рекомендовано до поширення в мережі інтернет Вченою радою наукового відділу економічних досліджень Видавничого дому «Гельветика» 31.05.2022 р., протокол № 20).

Видання включено до Переліку електронних фахових видань України (категорія «Б») на підставі Наказу МОН України від 26 листопада 2020 року № 1471 (Додаток № 3).

Бібліографія статті:

Томашук І.В., Томашук І.О. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1400>
DOI: 10.32782/2524-0072/2022-39-64

Головний редактор,
кандидат економічних наук

Олег Головка

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64>

УДК 005:52.005.334:336

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТА ЕКОНОМІКИ

FINANCIAL RISK MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE AS A COMPONENT OF ENSURING SUSTAINABLE FUNCTIONING OF THE ECONOMIC ENTITY

Томашук Інна Вікторівна

доктор філософії з економіки, старший викладач,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6847-3136>

Томашук Ірина Олегівна

аспірантка відділу фінансово-кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3010-0558>

Tomashuk Inna

Vinnytsia National Agrarian University

Tomashuk Iryna

National Research Center «Institute of Agrarian Economics»

У статті розглянуто теоретичні аспекти системи управління фінансовими ризиками та їх вплив на фінансову безпеку підприємства. Досліджено сутність фінансових ризиків, їх класифікацію за впливом на фінансовий стан підприємств. Визначено, що управління фінансовими ризиками пов'язане з реалізацією таких напрямів фінансового розвитку підприємства, як: підтримка фінансово-економічного стану підприємства; забезпечення сталого функціонування суб'єкта господарювання; збереження позитивних темпів розвитку суб'єкта; забезпечення стабільності соціальних умов; правовий захист усіх учасників господарської діяльності. На основі використання комплексного підходу, що включає в себе кількісний та якісний аналіз, побудовано алгоритм оцінки фінансових ризиків. Запропоновано заходи щодо зменшення впливу фінансових ризиків на результати фінансово-господарської діяльності підприємств. Для забезпечення фінансової безпеки підприємства сформовано концептуальні положення управління фінансовими ризиками.

Ключові слова: фінанси, ризик, управління, безпека, криза, ресурси, регулювання, ефективність.

The article considers the theoretical aspects of the financial risk management system and their impact on the financial security of the enterprise. The essence of financial risks, their classification according to the impact on the financial condition of enterprises is studied. It is determined that financial risk management is associated with the implementation of such areas of financial development of the enterprise as: maintaining the financial and economic condition of the enterprise; ensuring the sustainable operation of the business entity; maintaining a positive pace of development of the subject; ensuring the stability of social conditions; legal protection of all participants in economic activity. Based on the use of an integrated approach, which includes quantitative and qualitative analysis, an algorithm for assessing financial risks is built. Measures to reduce the impact of financial risks on the results of financial and economic activities of enterprises are proposed. To ensure the financial security of the enterprise, the conceptual provisions of financial risk management have been formed. It is indicated that the main types of financial risks of the enterprise include: the risk of reduced financial stability, insolvency risk, investment, interest rate, currency, deposit, credit, tax and others. It is emphasized that according to the sources of origin, all types of financial risks are divided into two main groups: systematic (market risks) and non-systematic (specific risks). It is substantiated that there are two complementary types of risk assessment – qualitative and quantitative. Qualitative analysis also includes a methodological approach to quantifying acceptable levels of risk. Quantitative risk assessment, ie numerical determination of the size of individual risks and the risk of the

portfolio as a whole, is usually based on the methods of mathematical statistics. The difficulty of their application is the lack and unavailability of accumulated statistical information. Conclusions are made that in order to minimize the negative consequences of the current global economic crisis, companies need to make unconventional and bold decisions. Businesses need to identify all possible risks in a timely manner and properly assess their possible consequences in order to make effective management decisions to avoid financial losses and negative consequences.

Keywords: finance, risk, management, security, crisis, resources, regulation, efficiency.

Постановка проблеми. У сучасних реаліях актуальною є проблема забезпечення фінансової безпеки підприємства. Особливо гостро ця проблема постає в умовах нинішньої економічної та фінансової світової кризи. Сьогодні, в умовах нестабільної політичної ситуації, економічної кризи, воєнного стану в країні та падіння платоспроможного попиту населення, вітчизняні підприємства страждають від значних фінансових проблем.

Зростання ступеня впливу фінансових ризиків на результати фінансової діяльності підприємства пов'язане зі стрімкими змінами економічної ситуації в країні та на фінансовому ринку, розширенням сфери фінансових відносин, появою нових фінансових технологій та інструментів. Ризики виникають у сфері корпоративних відносин з банками та іншими фінансовими установами та пов'язані з ймовірністю втрат грошових коштів або їх недоотриманням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки сьогодні фінансові ризики підприємств є найбільш загрозливими та деструктивними, це зумовлює необхідність їх подальшого дослідження, вивчення сутності, видів фінансових ризиків та методів управління ними. Вагомий внесок у структурний аналіз проблем управління фінансовими ризиками підприємства зробили провідні економісти, фінансисти, соціологи, політики, науковці, вітчизняні вчені, зокрема: Гончарук І. В. [13], Пожар Є. П. [1], Гречко А. В., Гербеда М. В. [2], Куліш Г. П., Родніченко І. В. [3], Орлик О. В. [4], Добринь С. В. [5], Бездітко О. Є. [6], Белоусова С. В. [7], Кузьмінець Т. Г., Перегняк Ю. А. [8], Podolianchuk O. [9], Костецький В. В., Бутов А. М. [10], Лактіонова О. А. [14]. Але мінливість умов економічного середовища потребує подальшого дослідження цієї проблеми. Незважаючи на постійні наукові розвідки, це питання потребує подальшого вдосконалення, оскільки в умовах фінансово-економічної кризи, включаючи політичну нестабільність, необхідні подальші дослідження для пошуку оптимальних шляхів аналізу та оцінки фінансових ризиків та найефективніших методів їх мінімізації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Особливістю фінансових ризиків є те, що вони є результатом взаємовідносин між суб'єктами ризику, тобто виникають внаслідок людського фактора і не мають природних стабілізаторів рівня ризику. Отже, вони мають небезпечну властивість – постійно змінюватися, не підлягають узагальненню, є суто індивідуальними тощо. Тому необхідність їх класифікації, ідентифікації, вимірювання та управління ними набуває особливого значення. Фінансовий ризик – це результат вибору його власниками або керівниками альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного цільового результату фінансової діяльності з імовірністю економічного збитку (фінансового збитку) через невідповідність його реалізації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є дослідження факторів фінансових ризиків, особливостей їх впливу на результати діяльності підприємства та методів нейтралізації їх значення.

Викладосновного матеріалу дослідження. У ринковій економіці ризик є ключовим елементом підприємництва. На підприємницьку діяльність завжди впливають внутрішні та зовнішні фактори. При управлінні ризиками в першу чергу необхідно ідентифікувати існуючі ризики (табл. 1). У даному контексті варто розглянути і сукупний ризик, який являє собою суму ділового і фінансового ризиків підприємства і визначається за формулою:

$$\text{Сукупний ризик} = \text{Діловий ризик} + \text{Фінансовий ризик.}$$

Фінансовий ризик виникає в процесі відносин підприємства з фінансовими установами (банками, фінансовими, інвестиційними, страховими компаніями, біржами тощо). Причинами фінансового ризику є інфляційні фактори, підвищення облікових ставок банків, зниження вартості цінних паперів та інші [2]. Особливістю фінансового ризику є ймовірність збитку, який залежить від проведення будь-яких операцій у фінансово-кредитно-біржовій сфері, здійснення процедур з фондovими цінними паперами, тобто ризик, що впливає з характеру цих процесів.

Таблиця 1

Визначення фінансових ризиків у нормативних актах

Фінансовий сектор	
Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, НБУ	<ul style="list-style-type: none"> • Ризик (з точки зору банку) – це потенційна можливість втратити дохід або зменшити ринкову вартість капіталу банку через несприятливий вплив зовнішніх чи внутрішніх факторів. • Ризик (з точки зору Національного банку) – це ймовірність того, що події, очікувані чи несподівані, можуть негативно вплинути на капітал та/або дохід банку.
	<ul style="list-style-type: none"> • Фінансові ризики – це ризики, які можна кількісно оцінити. • Нефінансові ризики – це ризики, які неможливо визначити кількісно.
	• Фінансовий сектор
Нефінансовий сектор	
International Federation of Accountants, 1999	<ul style="list-style-type: none"> • Ризик – невизначені майбутні події, які можуть вплинути на досягнення стратегічних, операційних та фінансових цілей організації. • Фінансовий ризик – стосується фінансових операцій суб'єкта господарювання.
Financial Risk Manager FRM Exam (Global Association of Risk Professionals (GARP))	<ul style="list-style-type: none"> • Фінансовий ризик – це ризик, який передбачає фінансові втрати для фірм. Фінансовий ризик в основному виникає через нестабільність та збитки на фінансовому ринку, спричинені зміною курсів акцій, валют, процентних ставок тощо.

Джерело: сформовано на основі [14]

Метою управління фінансовими ризиками є зниження втрат, пов'язаних з конкретним ризиком, до мінімуму. Збитки можна виміряти в грошовому вираженні, а також оцінити заходи щодо їх запобігання. Існує чотири методи управління ризиками: скасування, запобігання, страхування та поглинання. При виборі конкретного методу управління фінансовими ризиками фінансовий менеджер повинен виходити з таких принципів: не ризикувати більше, ніж це може дозволити власний капітал; не ризикувати більшим заради малого; передбачати наслідки ризику [14].

Фінансовий ризик – ризик, пов'язаний з ймовірністю втрати фінансових ресурсів (грошових коштів). Фінансові ризики пов'язані насамперед із змінами на фінансовому ринку та змінами в економіці. Це можуть бути зміни процентних ставок, валютних курсів, зміни галузі або конкретного позичальника.

До фінансових ризиків належать:

– *кредитний* – ризик розглядається як ризик непогашення кредиту та несплати відсотків за ним;

– *процентний* – ризик виникає у разі зміни процентних ставок за наданими кредитними ресурсами;

– *валютний* – ризик можливий у разі зміни валютних курсів, а також політичної ситуації, коли курси не змінюються, а можли-

вості вільного обігу валют обмежені. Ці ризики пов'язані з переоцінкою статей балансу іноземних філій у національній валюті та у зворотних операціях;

– *галузевий* – пов'язаний зі специфікою окремих галузей, що проявляється у зміні інвестиційної якості та курсової вартості цінних паперів і відповідних збитках інвесторів;

– *ліквідності та структури капіталу* – ризик, пов'язаний з можливістю втрат при продажу цінного паперу через зміни в оцінці його якості;

– *операційний* – ризик, пов'язаний з помилкою або неправильною організацією, нераціональним вибором методу проведення фінансової операції. До цього виду ризику належать можливі помилки менеджерів;

– *ризик країни* – сукупність політичних, економічних та трансфертних ризиків [2; 9], пов'язаних з фактичними та очікуваними політичними та економічними умовами в країні та впливом цих умов на здатність уряду, окремих корпорацій та конкретних фізичних осіб виконувати зобов'язання щодо зовнішнього боргу.

Система управління ризиками має такі основні етапи: ідентифікація, оцінка ризиків, нейтралізація ризиків. На першому етапі для кожного виду економічної діяльності визначаються притаманні ризики, на основі яких фор-

мується перелік можливих несистематичних ризиків підприємства.

На другому етапі визначається перелік систематичних ризиків господарської діяльності підприємства. На третьому етапі складається основний перелік усіх фінансових ризиків підприємства, як систематичних, так і несистематичних [1].

Фінансові ризики ґрунтуються на об'єктивній невизначеності зовнішнього середовища, обумовленої політичними, економічними, соціальними та іншими факторами макроекономічного впливу, в якому функціонує організація. Невизначеність середовища передбачає сукупність чинників, які провокують виникнення ризикової ситуації через те, що підприємство не володіє повною інформацією про всі суб'єкти або об'єкти, з якими воно змушене стикатися під час здійснення своєї статутної діяльності.

З іншого боку, фінансові ризики також є суб'єктивними, оскільки реалізуються через людську діяльність. Саме підприємець вибирає з безлічі альтернативних рішень, оцінюючи ризикову ситуацію. Таким чином, особистісні якості та професіоналізм підприємця відіграють не останню роль в оцінці фінансових ризиків та подальшого результату справи [13].

Причини фінансових ризиків різноманітні і можуть виникати спонтанно в процесі діяльності підприємства, їх поділяють на зовнішні та внутрішні (рис. 1). До основних зовнішніх причин формування фінансових ризиків можна віднести такі: слабка та нестабільна економіка; економічна криза; інфляція; неефективне державне регулювання облікової ставки банку; підвищення рівня конкуренції; зниження цін на світовому ринку; політичні чинники тощо [11]. Усі ці причини мають зовнішнє походження для підприємства і тому підприємство не може їх контролювати.

До внутрішніх причин формування фінансових ризиків належать: збільшення витрат на підприємстві, незадовільна фінансова політика підприємства, неефективне управління витратами, доходами та фінансовими результатами.

У міжнародній практиці ризик-менеджменту поширеною є система класифікації ризиків на основі Generally Accepted Risk Principles (GARP), що була розроблена аудиторською групою Coopers & Lybrand, в якій виокремлено шість типів ризику: кредитні, ринкові, ризик ліквідності, операційні ризики, ризики концентрації, ризики бізнес-події, але

ця система не охоплює усі сфери економічної діяльності суб'єкта підприємництва [3].

Фінансовий ризик оцінюється шляхом аналізу певних показників, зокрема фінансового левориджу, беззбитковості та коефіцієнта використання позичкових коштів. Не менш важливим елементом оцінки ризику є врахування ймовірності фінансового ризику. Загалом визначення рівня фінансового ризику можна представити формулою:

$$PP = BP * PB,$$

де PP – рівень відповідного фінансового ризику;

BP – вірогідність виникнення даного фінансового ризику;

PB – розмір можливих фінансових втрат під час реалізації даного ризику у вартісному виразі [3].

Як правило, всі види фінансових ризиків взаємозв'язані і зміна одного виду ризику може суттєво вплинути на фінансово-господарську діяльність підприємства та призвести до неочікуваних наслідків.

Процес управління фінансовими ризиками може бути розбитий на шість послідовних стадій: визначення мети; з'ясування ризику; оцінка ризику; вибір методу управління ризиком з 4-х: уникнення, прийняття, перенесення, і запобігання; здійснення управління; підведення результатів. Важливу роль в управлінні фінансовими ризиками на підприємстві відіграє механізм нейтралізації ризиків. Його головна перевага полягає в тому, що високий ступінь альтернативності рішень залежить від здійснення фінансової діяльності та фінансових можливостей підприємства [8], а це, у свою чергу, може бути передумовою для зовнішніх та внутрішніх процедур страхування. Суть страхування фінансових ризиків полягає у захисті майнових інтересів підприємства у разі настання страхової події (страхового випадку) спеціальними страховими компаніями (страховиками) за рахунок коштів, утворених ними від отримання страхових платежів (страхових внесків) [8]. У разі, коли рівень фінансового ризику неможливо точно виміряти, процес обґрунтування доцільності управлінських рішень має базуватися на загальних принципах прийняття рішень в умовах ризику. Система управління фінансовою безпекою будь-якого суб'єкта господарювання виділяє управління фінансовими ризиками на етапі їх запобігання, нейтралізації та мінімізації негативних фінансових наслідків [13; 14]. Кожен етап управління фінансовими ризиками вимагає використання специфічних

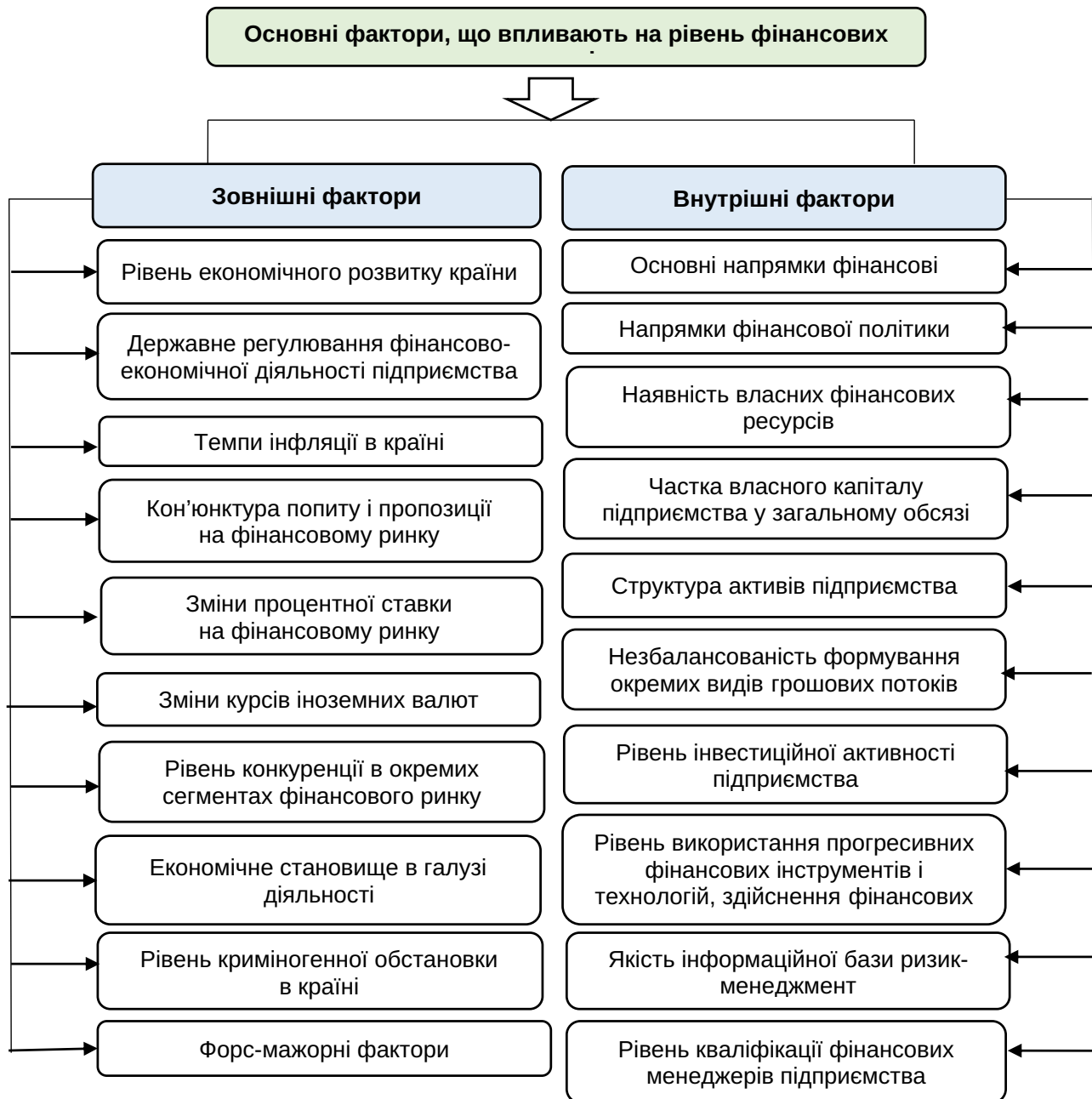

Рис. 1. Система основних факторів, що впливають на рівень фінансових ризиків підприємства

Джерело: сформовано за результатами дослідження

методів і здійснення спеціальних заходів. На рис. 2 показано етапи процесу управління фінансовими ризиками підприємства.

В епоху комп'ютеризації всіх фінансових операцій для управління ризиком ліквідності фінансових установ використовуються математичні методи, які пов'язані з ефективним програмним забезпеченням та сучасною комп'ютерною технікою. Основний напрямок їх застосування – оптимізація ліквідності та прибутковості. Ці методи дозволяють фінансовим установам науково управляти акти-

вами, оптимізувати ліквідність, прибутковість та рентабельність.

Лінійне програмування пов'язує проблему управління активами з проблемою управління пасивами, враховуючи обмеження на прибутковість фінансових операцій та ліквідність [12]. Математичні методи управління ліквідністю фінансових установ дозволяють моделювати будь-яку ситуацію, яка може виникнути. На підприємствах виділяють три сфери управління ризиками в залежності від типу ризику та політики компанії: нейтральне (ухи-

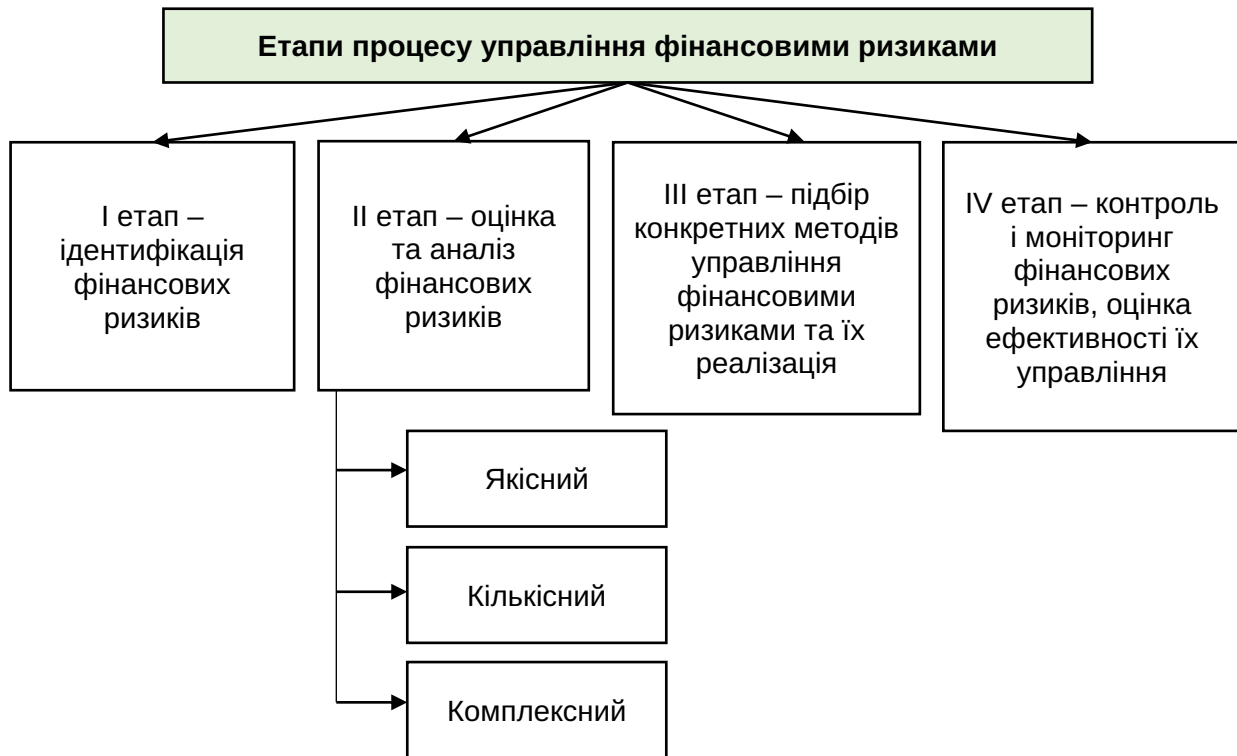

Рис. 2. Етапи процесу управління фінансовими ризиками

Джерело: сформовано за результатами дослідження

лення від ризику), зовнішнє (передача ризику) і внутрішнє (прийняття ризику). Одним з основних завдань на підприємстві є формування програми управління фінансовими ризиками підприємства.

Однією з можливостей формування вищевказаної програми є побудова IDEF0-моделі. Метою побудови IDEF0-моделі є формування програми управління фінансовими ризиками підприємства; предмет – фінансові ризики; суб'єкт – процес управління фінансовими ризиками підприємства (рис. 3) [7].

Попередження фінансових ризиків та мінімізація їх негативного впливу на функціонування та розвиток підприємства потребує дослідження умов і природи кожного фактора, який може спричинити фінансові втрати, а отже негативно вплинути на інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках [7].

Для зниження ризику використовуються наступні методи управління ризиками (risk-management techniques):

- 1) запобігання ризику (уникнення ризику);
- 2) запобігання збиткам (попередження і контроль втрат);
- 3) ризикувати (утримання ризику);

4) передача ризику.

1. Уникнення ризику (risk avoidance) – це свідоме рішення не підпадати під відповідні види ризиків. Наприклад, є люди, які взагалі не грають на фондовому ринку, а вкладають гроші в реальні активи, ціна яких з часом може зрости. Для запобігання кредитному ризику банки та лізингові компанії проводять ретельний фінансово-економічний аналіз майнового та фінансового стану позичальника.

2. Попередження і контроль втрат (loss prevention and control) складається з дій, що вживаються для зменшення ймовірності втрат і мінімізації їх наслідків. Такі дії можуть бути здійснені до виникнення втрат, під час виникнення збитку та після його настання.

3. Утримання ризику (risk retention) полягає у покритті збитків за рахунок власних ресурсів і коштів.

4. Передача ризику (risk transfer) – це передача ризику іншим особам. Подібно до руху грошових ресурсів через фінансову систему, ризики рухаються. У фінансовій системі є фінансові посередники, такі як страхові компанії, які здійснюють свою діяльність з переміщення ризиків і стягують страхові премії зі своїх клієнтів, які бажають зменшити свій ризик [12]. Страхові компанії передають ці

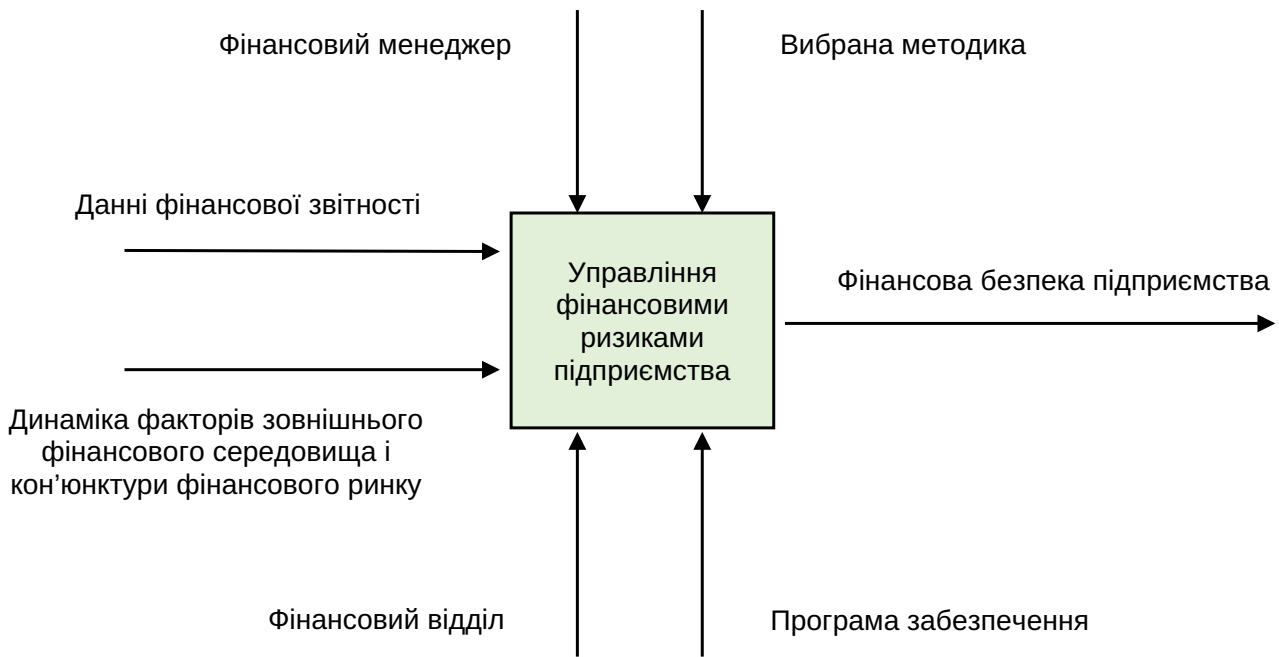

Рис. 3. Модель управління фінансовими ризиками підприємства

Джерело: сформовано за результатами дослідження

ризиків інвесторам, які за певну плату погоджуються виплачувати страхові відшкодування та несуть прийнятий ризик.

Правильно побудована система управління ризиками підприємства дозволяє стабілізувати найважливіші стратегічні та тактичні показники ефективності (наприклад, вартість бізнесу, прибутковість), оптимізувати розподіл ресурсів, капіталу відповідно до оцінки ризиків, запобігти збиткам (наприклад, шляхом впровадження механізмів своєчасного виходу з проєкту та оцінки проєкту як реальних варіантів) [10], щоб підготувати бізнес до дій у надзвичайній ситуації та підвищити репутацію підприємства.

Щодо механізмів та інструментів управління ризиками в аграрному секторі, зазначимо, що вони поділяються на три рівні:

1. Інструменти, які сільськогосподарське підприємство може використовувати самостійно.

2. Інструменти, для використання яких агровиробник повинен звернутися до банку, кредитної спілки, інвестиційної чи страхової компанії, лізингової компанії тощо.

3. Макроекономічні методи, які базуються на державній регуляторній політиці на аграрному ринку та державних програмах підтримки аграрного сектору (рис. 4) [11].

Стрімка зміна економічної ситуації в країні та кон'юнктури фінансового ринку, розширення фінансових відносин, поява нових

фінансових технологій та інструментів прискорюють зростання впливу фінансових ризиків на фінансові результати діяльності підприємства. Тому застосування запропонованої блок-схеми дозволить вміло керувати всіма процесами під час ризикових ситуацій та своєчасно реагувати на ці зміни [6]. Основним завданням підприємців є своєчасне вжиття заходів та адекватних рішень для підтримки фінансового стану підприємства.

У даному контексті, варто розглянути обчислювально-аналітичний метод, який базується на теоретичних ідеях, але, на жаль, прикладна теорія ризику добре розроблена лише для страхового та грального бізнесу. Найпоширенішими різновидами цього методу є: побудова «дерева рішень» і метод аналогів. При використанні методу «дерева рішень» (якщо послідовність дій відома) будують відповідні графіки всіх можливих рішень [12]. Цей метод також є статистично ймовірнісним. Гілки «дерева рішень» співвідносять суб'єктивні та об'єктивні оцінки можливих ймовірностей подій та їх результатів.

Переміщаючи гілки такого дерева, визначають ймовірність отримання найбільшого прибутку з мінімальним ризиком. Цей метод також використовується для оцінки інвестиційних проєктів. У кількісному аналізі ризику під ризиком розуміють ймовірність (загрозу) втрати підприємством частки його ресурсів, втрати доходу або виникнення додаткових

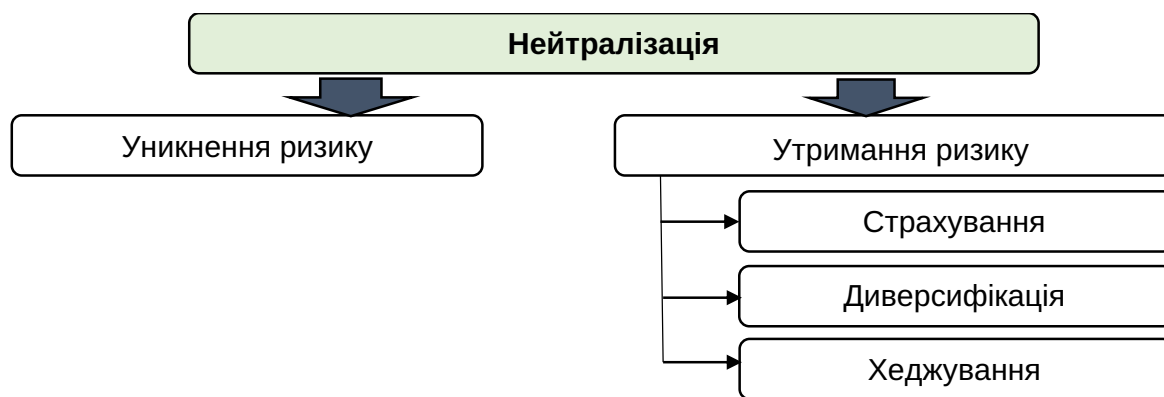

Рис. 4. Форми і методи управління ризиками підприємства

Джерело: сформовано за результатами дослідження

витрат у результаті певної виробничо-фінансової діяльності. Розглянемо відомі підходи до розрахунку показників ризику, позначаючи величину ризику в абсолютному вираженні через W :

1) $W = P_i$, де P_i – імовірність настання несприятливих наслідків;

2) $W = P_i x$, де x – розмір несприятливих наслідків;

3) $W = M(X) = M_x = m_x$, де m_x – математичне очікування несприятливих наслідків (неотримання прибутку);

4) $W = D(X) = \sigma^2 X$,

де $\sigma^2 X$ – дисперсія значень випадкової величини навколо середнього значення.

Якщо вважати, що X_1 і X_2 – величини прибутку, то при $m_1 > m_2$ і $\sigma_1 < \sigma_2$ більш привабливою буде ситуація², яка характеризується величиною X_1 .

Ризик визначатиметься як функція співвідношення максимально можливих збитків і розміру власних ресурсів. Це співвідношення вважається коефіцієнтом ризику:

$$W = Y : C,$$

де Y – максимально можливі збитки; C – обсяг власних фінансових ресурсів з урахуванням точно відомих надходжень коштів [12].

Фінансовий ризик, як і результат будь-якого рішення, прийнятого за наявності альтернатив, завжди несе в собі ризик фінансових збитків. Величина фінансових втрат залежить від невизначеності, непередбачуваності кінцевого результату, особливо від інноваційної діяльності підприємства, пов'язаної з технологічним оновленням основних фондів, впровадженням нових технологічних процесів, створенням інноваційної продукції, освоєнням нових ринків тощо.

Уникнення ризику являє собою розробку внутрішніх заходів, які повністю виключають певний вид фінансового ризику. Цей метод дозволяє уникнути потенційних втрат, пов'язаних з фінансовими ризиками, але, з іншого боку, не дозволяє отримати прибуток від ризикованої діяльності. Крім того, уникнути фінансового ризику просто неможливо [10]. Тому, як правило, цей метод використовується лише для уникнення дуже серйозних і високих ризиків.

Для побудови ефективної системи управління фінансовими ризиками необхідно розробити концепцію управління фінансовими ризиками, яка включає формування та реалізацію стратегій управління фінансовими ризиками залежно від вибору методу управління та рівня ризику, а також визначення інформаційно-методологічної підтримки цих процесів (табл. 2).

Сучасні технології дозволяють сформулювати на підприємствах ERM-системи (Enterprise Risk Management – комплексна система управління ризиками на підприємстві). Привабливість використання ERM-систем полягає в покращенні бізнес-ситуації, зниженні витрат на управління ризиками, підвищенні конкурентоспроможності [13]. Корпоративне управління ризиками являє собою процес виявлення, оцінки та контролю впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, які можуть негативно вплинути на вартість суб'єкта господарювання.

Відмінність ERM від точкового ризик-менеджменту полягає в тому, що управління ризиками здійснюється «зверху вниз» за ініціативою правління, ради директорів та акціонерів, тобто створює цілу систему, яка є частиною структури корпоративного управління.

Таблиця 2

Пропозиції з формування системи управління фінансовими ризиками на підприємствах

№	Характеристика пропозицій
1	– Запровадити систему управління ризиками на підприємствах як елемент системи управління підприємством в цілому;
2	– Впровадити технології ризик-менеджменту в роботу фінансових менеджерів підприємств;
3	– Створити інформаційну базу даних ризиків фінансової безпеки, яка дозволила б накопичувати статистичну інформацію про зміни в динаміці;
4	– Запровадити вибір оптимального рівня фінансової безпеки з використанням положень концепції компромісу між ризиком і прибутковістю;
5	– Розробити та впровадити Стратегію управління ризиками, яка б включала: оцінку та управління фінансово-економічними ризиками виробничо-господарської діяльності підприємства; оцінка можливих наслідків реалізованих рішень у майбутньому для самого підприємства; розрахунок та встановлення зони допустимого ризику, коли обсяги можливих збитків від прийняття певного управлінського рішення не перевищують обсягів прогнозованого прибутку; проведення порівняльного аналізу можливих вигод і втрат від реалізації тих чи інших управлінських рішень; здійснення профілактичних заходів, спрямованих на уникнення ризиків;
6	– Розробити та впровадити на підприємствах механізму управління ризиками;
7	– Запровадити ідентифікацію ризиків на основі аналізу ієрархічних моделей бізнес-процесів та процесних операцій. Це дозволить виявити, описати, класифікувати ризики бізнес-процесів та технологічних процесів у сфері фінансового менеджменту та управління витратами. На основі аналізу мети бізнес-процесу визначити основні характеристики процесу, як перелік факторів, що свідчать про його успіх (або невдачу) і безпосередньо впливають на основні характеристики процесу;
8	– Запровадити фіксацію кожного з виявлених ризиків з обов'язковим зазначенням назви ризику; ймовірності ризику; причини ризику та встановлення потенційного ступеня його впливу на фінансову безпеку підприємства під час впровадження; конкретного механізму управління ризиками; відповідальність за управління ризиками.

Джерело: сформовано на основі [14]

При такому підході стає можливим отримати порівнянні оцінки для всіх видів фінансового ризику та агрегувати їх. Така структура сприяє інформаційній безпеці всіх ланок корпоративної структури.

Сталий розвиток підприємництва, що діє в конкурентному середовищі, можливий за умов належного рівня фінансової безпеки, що визначається ефективністю протидії факторам ризику зовнішнього та внутрішнього середовища, що негативно впливають на їх фінансові результати [7]. Отже, розробка ефективного механізму управління фінансовими ризиками підприємств є актуальним завданням, вирішення якого створить належні умови для їх успішної діяльності та сталого розвитку.

Висновки. У сучасних реаліях найбільш ефективними методами зниження та нейтралізації фінансових ризиків є їх мініміза-

ція, страхування (зовнішнє та внутрішнє) та диверсифікація.

Щоб мінімізувати негативні наслідки нинішньої світової економічної кризи, підприємствам необхідно приймати нетрадиційні та сміливі рішення. Підприємствам необхідно своєчасно виявляти всі можливі ризики та правильно оцінювати їх можливі наслідки, щоб приймати ефективні управлінські рішення, з метою уникнення фінансових втрат та негативних наслідків.

Процес управління фінансовими ризиками являє собою цілеспрямовану діяльність суб'єкта господарювання щодо обмеження або мінімізації ризиків при проведенні фінансових операцій. Управління фінансовими ризиками включає ідентифікацію ризиків, оцінку ризиків, вибір стратегій та інструментів управління ризиками, моніторинг ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пожар Є. П. Аналіз фінансових ризиків та методи їх нейтралізації на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 43. С. 387–391.

2. Гречко А. В., Гербеда М. В. Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1006> (дата звернення: 09.05.2022).
3. Куліш Г. П., Родніченко І. В. Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 25. С. 98–103.
4. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інноваційна економіка*. 2016. № 5–6 [63]. С. 218–223.
5. Добринь С. В. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4073> (дата звернення: 14.06.2022).
6. Бездітко О. Є. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. Вип. 3. С. 43–49.
7. Белоусова С. В. Механізм управління фінансовими ризиками промислових підприємств. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 3 (19). С. 277–293.
8. Кузьмінець Т. Г., Перегняк Ю. А. Управління фінансовими ризиками підприємства в умовах ринкової економіки. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). С. 677–680.
9. Podolianchuk O., Tomashuk I. Formation of financial results of activities of agricultural enterprises of Vinnitsa region. *The scientific heritage*. 2020. № 47. Vol. 7. P. 63–73.
10. Костецький В. В., Бутов А. М. Напрями побудови системи управління фінансовими ризиками на підприємстві. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. № 3. С. 60–66.
11. Tomashuk I. V., Tomashuk I. O. Enterprise development strategy: innovation and internal flexibility. *Colloquium-journal*. 2021. № 3 (90). Vol. 4. P. 51–66.
12. Управління фінансовими ризиками. URL: https://pidru4niki.com/74707/ekonomika/upravlinnya_finansovimi_rizikami (дата звернення: 11.06.2022).
13. Гончарук І. В., Томашук І. В. Ресурсний потенціал сільських територій: стан та напрями зміцнення: монографія. Вінниця : ТОВ «Твори». 2022. 334 с.
14. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками. 2020. 256 с. URL: https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1460/1/Навч%20посібник%20УФР%2027_10_2020.pdf (дата звернення: 27.05.2022).

REFERENCES:

1. Pozhar, Ye. P. (2020). Analiz finansovykh ryzykiv ta metody yikh neutralizatsii na pidpriemstvi [Analysis of financial risks and methods of their neutralization at the enterprise]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, 43, 387–391. (in Ukrainian)
2. Hrechko, A. V., & Herbeda, M. V. (2012). Vplyv finansovykh ryzykiv na rezultaty diialnosti pidprijemstva [The impact of financial risks on the results of the enterprise]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 3. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1006>. (in Ukrainian)
3. Kulish, H. P., & Rodnichenko, I. V. (2018). Vplyv finansovykh ryzykiv na rezultaty diialnosti pidprijemstva [The impact of financial risks on the results of the enterprise]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, 25, 98–103. (in Ukrainian)
4. Orlyk, O. V. (2016). Finansovi ryzyky v systemi zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidprijemstva [Financial risks in the system of financial and economic security of the enterprise]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, 5–6 [63], 218–223. (in Ukrainian)
5. Dobryn, S. V. (2015). Upravlinnia finansovymy ryzykamy pidprijemstva [Enterprise financial risk management]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 5. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4073>. (in Ukrainian)
6. Bezditko, O. Ie. (2020). Upravlinnia finansovymy ryzykamy pidprijemstva [Enterprise financial risk management]. *Tavriyskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika – Taurian Scientific Bulletin. Series: Economics*, 3, 43–49. (in Ukrainian)
7. Bielousova, S. V. (2019). Mekhanizm upravlinnia finansovymy ryzykamy promyslovykh pidprijemstv [Mechanism of financial risk management of industrial enterprises]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, 3 (19), 277–293. (in Ukrainian)
8. Kuzminets, T. H., & Perehniak, Yu. A. (2017). Upravlinnia finansovymy ryzykamy pidprijemstva v umovakh rynkovoї ekonomiky [Management of financial risks of the enterprise in a market economy]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 12 (52), 677–680. (in Ukrainian)
9. Podolianchuk, O., & Tomashuk, I. (2020). Formation of financial results of activities of agricultural enterprises of Vinnitsa region. *The scientific heritage*, 47, 7, 63–73. (in Ukrainian)

10. Kostetskyi, V. V., & Butov, A. M. (2016). Napriamy pobudovy systemy upravlinnia finansovymy ryzykamy na pidpriemstvi [Directions of building a financial risk management system at the enterprise]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky – Ukrainian Journal of Applied Economics*, 1, 3, 60–66. (in Ukrainian)
11. Tomashuk, I. V., & Tomashuk, I. O. (2021). Enterprise development strategy: innovation and internal flexibility. *Solloquium-journal*, 3 (90), 4, 51–66.
12. Upravlinnia finansovymy ryzykamy [Financial risk management]. Retrieved from: https://pidru4niki.com/74707/ekonomika/upravlinnya_finansovimi_rizikami. (in Ukrainian)
13. Honcharuk, I. V., & Tomashuk, I. V. (2022). Resursnyi potentsial silskykh terytorii: stan ta napriamy zmitsnennia [Resource potential of rural areas: state and directions of strengthening]: *monohrafiia – monograph*. Vinnytsia: TOV «Tvory», 334. (in Ukrainian)
14. Laktionova, O. A. (2020). Upravlinnia finansovymy ryzykamy [Financial risk management], 256. Retrieved from: https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1460/1/Navch%20posibnyk%20UFR%2027_10_2020.pdf. (in Ukrainian)